

## REED MORN - 115

(kodanikunimi Fri(e)da Johanna Drewerk)

(19. VIII 1898 – 17. X 1978 Los Angeles)

(proosakirjanik)

**„Reed Morn ei ole mõistagi kodanikunimi, vaid on varjunimi. Pseudonüümi tähendust selgitab selle kandja aastaid hiljem kirjas Ario Maristile: „Reed Morn´gi on ju ingliskeelne sõna pilliroog + hommik.“ Siiski tundub, et see on üks võimalik seletus, mida selle nime leidja ei pruukinud kohe alguses ainult sel viisil tõlgendada .... Nimekuju on tema puhul ikka küsimusi tekitanud. Oma retsensioonide, esseede, tõlgete ja ajalehekaastöö alla kirjutas ta kodanikunime Frieda Drewerk. Ta täielik eesnimi oli Frieda Johanna, millest kasutas esimest eesnime, kirjutades seda ebajärjekindlalt kord Frieda, kord Frida...“**

**/Keel ja Kirjandus, 8/1998, lk. 521 Hinrikus, R. „Reed Morni tee ja tõde“/**

Frieda Drewerk sündis Tallinnas töölise tütreana. Koolis käimist alustas Tallinnas algkoolis. Aastail 1912 – 1916 käis ta tütarlaste kaubanduskoolis ning 1916 – 1918 Lenderi eragümnaasiumis, 1918. aasta teine poolaasta möödus vene gümnaasiumis ja 1919. aastal lõpetas Tallinna Linna V Tütarlaste Gümnaasiumi, kuhu vene gümnaasiumi eesti soost õpilased ümber suunati. Samal sügisel astus õppima Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonda, kuuludes eestikeelse ülikooli esimeste üliõpilaste hulka. Huvituses kirjandusest, romaani keeltest ja filosoofiast, sai Frieda aastal 1924 mag. phil. kraadi väitekirjaga "'Candide" kunstiteosena".

Esimeseks töökohaks pärast ülikooli lõpetamist sai Paide Ühisgümnaasium, kus ta töötas kaks aastat eesti keele ja kirjanduse õpetajana. Tundes end võõras linnas ja koolis vaimselt halvasti, otsustab F. Drewerk kindlast sissetulekust loobuda ja pääseda talle sobimatust keskkonnast. Olles mõnda aega teenistuseta, saab ta 1928. aastal Tallinna Linna I Tütarlaste Gümnaasiumis ladina keele õpetaja koha, aasta pärast saab ta ladina keele õpetajaks Kaarli eraühisgümnaasiumis, kuhu jääb 1932. aastani. Mõnda aega oli õpetajaks ka vanglas. Seejärel täiendas end Sorbonne'i ülikoolis ning viibis mõned kuud Hispaanias, et õppida hispaania keelt.

Peaaegu kümme aastat elatas vähemalt nelja võõrkeelt valdav Frieda Drewerk vabakutselise kirjanikuna juhuslikest sissetulekutest.

Frieda Drewerk unistas pikemat aega Eestist lahkumisest, see sai teoks suurel põgenemisaastal 1944. Esmalt põgenes Saksamaale, II maailmasõja lõpupäevil sattus Sudeetides vangi tšehhi partisanide kätte. 10 kuud viibis interneeritute laagris, kus pidi vangina tööd tegema. Oma sünnikohaks nimetas Tallinna asemel Düsseldorfit ja see päästis ta venelastele vangiaandmisest. 1946. a. märtsis jõudiski Drewerk lõpuks Düsseldorfit. Algul leidis tööd tõlgina, seejärel töötas Saksamaal raamatukogudes, kuid kõigest hoolimata ei tunne F. Drewerk sel maal end koduselt. 1950. a. proovis elada Rootsis, kuid ei kohanenud ka sealse elulaadiga ning läks tagasi Saksamaale.

Seal taotles ta võimalust USA-sse minekuks. Ameerikasse jõudes valis elamispaigaks Los Angelese - see oli lõpuks paik, kus ta tundis end kodus olevat.

1957. aastal sai kirjanik USA kodakondsuse.

Frieda Dreverk on neid loojaid, kes on vältinud igasugust tähelepanu oma isikule. Olen aga niivõrd erak ning oma enese teid kõndiv, kirjutas Frieda Dreverk Eduard Hubelile 1934. aastal. Sama enesemäärang oma erandlikkuse rõhutamise kaudu jätkus läbi kogu ta elu.

**„Sain teada, et ta elab Los Angelesis ja saatsin talle kirja. Ütlesin, et sooviksin kuulda ühteteist tema elukäigust. See huvitab mind ennast, aga ma tahaksin rahuldada ka teiste huvi teie suhtes. Kavatsen teist kõnelda eetri kaudu Eestisse... Ta vastat mulle: „Minu elukäik ei paku midagi huvitavat. Elan praegu vabana, sotsiaalkindlustuse toetusel, mis on väike, minu tarbeks aga piisab. Teie soovi sellest raadios kõnelda ma ei poolda. Mina end intervjuerida ei lasegi, kui kellelgi see soov peaks tekkima. Milleks peaksid inimesed teadma minu elu? Teat mõttes mõistan seda, kui inimene on kuulus, teind midagi erakordset. Siis et ära reageerida suure hulga uudishimu, antakse kätte igasugu üksikasju sellise inimese elust. Teie kõnelus minust tunduks naeruväärne. Inimesed oleksid hämmastet: leidis ka, kellest kõnelda. Nii et, palun, valige juba kõneluseks Eestile mõni muu vastavam inimene. Mina tahan jääda oma hämarusse ja üksindusse elama.“ /Rmt: Krusten, Pedro Aiapidu lampioonidega, Lund 1978, lk. 195 „Naine suure vee ääres“/**

Ta suri 17. oktoobril 1978. aastal Los Angeleses.

## Looming

Reed Morn sai tuntuks „Looduse“ romaanivõistlusel II koha saanud teosega, psühholoogilise romaaniga **„Andekas parasiit“** (1927, kordustrükk 2008), kus autor kujutab vaimsete huvidega tütarlapse kohanematust reaalsete elutingimustega.

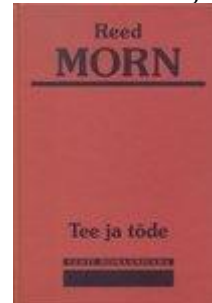


Romaan **„Kastreerit elu“** (Tartu, 1929) esitab juhumõrva pärast vanglasse sattunud noormehe päevikuvormis eneseanalüüsi.

Reed Morn avaldas novelle „Loomingus“, 2009. aastal andis „Eesti Raamat“ välja novellikogu **„Andke keisrile mis keisri ja Jumalale mis Jumala“**.

Alates 1951. aastast hakkavad ajakirjas „Kodukolle“ ilmuma Frieda Drewergi kirjandusülevaated ja Reed Morni novellid. Kui hakkab ilmuma ajakiri „Mana“, saab temast üks selle autoreid.

1956. aastal ilmub kirjastuselt „Orto“ Reed Morni autobiograafiliste sugemetega romaan „**Tee ja tõde**“. Selle kordustrukk avaldatakse „Eesti Romaanivara“ sarjas



2002. aastal. Teose esimene versioon valmis tõenäoliselt juba 1930. aastatel pealkirja all „Ester Andersaare arenguteed“. Romaanis jälgitakse peategelase arengulugu varasest lapsepõlvest küpseks isiksuseks kujunemiseni, suhteid kodu ja perekonna, kooli ja keskkonna, ka vastassooga. Oma teed ja tõde otsides lahkub Ester kodumaalt, taustana esinevad peale Eesti ka Prantsusmaa, Hispaania, Itaalia ja Lääne-saksamaa.

Reed Morni viimane ilmunud teos on ajakirjas „Mana“ avaldatud romaan „**Nimed ruumis ja ajas**“. See on esseeromaan, mille keskne tegelane Iris elab tagasihoidlikku elu Ameerika suurlinnas.

Käsikirja on jäänud mahukas romaan „Märgit hing“, samuti ingliskeelseid novelle. On lisaks avaldanud kirjanduskriitikat, kirjutanud lühimonograafia „Jeanne d’Arc“, ning tõlkinud prantsuse ja vene keelest.